

Thanatos

ISSN 2242-6280, vol. 1 1/2012

© Suomalaisen kuolemantutkimuksen seura

KUOLEMAN SUOMALAISTA KULTTUURIHISTORIAA

Ilona Kemppainen

Heikki Lehikoinen: *Katkerä Manalan kannu*. Kuoleman kulttuurihistoria Suomessa. Kustannusosakeyhtiö Teos, Helsinki 2011. 358 s.

Heikki Lehikoinen kuoleman suomalaista kulttuurihistoriaa luotaava teos on varmasti kiinnostava monenlaisten lukijoiden mielestä. Aihepiiriin vasta tutustuvalla se on hyvä yleisselvitys siitä, millaisia tapoja ja uskomuksia kuolemaan on liitetty ns. traditionaalisen yhteiskunnan aikana. Kuoleman historiaa syvemmin tuntevalle teos on ennen kaikkea viihdyttävä ja hyvin kirjoitettu katsaus, joka voi antaa ideoita omaan työhön tai vinkkejä menneisyyden tarkempaan tutkimukseen.

Lehikoinen etenee kuoleman fyysisestä tapahtumasta lääketieteen ja lääkärin ammatin kehittymisen kautta tapakulttuuriin ja uskomusperinteeseen. Hän selvästi tuntee aihepiiriä laajalti ja osaa poimia kiinnostavia yksityiskohtia eri lähteistä. Teoksen kieli on elävää ja huolellista, kuten perinteentuntijalta sopii odottaakin. *Katkerä Manalan kannu* menee tässä mielessä helposti alas.

Teoksen painotus on yleisessä tapakulttuurissa, tarkoittaen ennen kaikkea kansankulttuuria. Säätyläistenkin tavat tulevat mainituiksi, samoin esivallan määräykset kuolemaan liittyvissä

kysymyksissä. Kuoleman historian suuret linjat nousevat näkyviin. Erityisen tärkeää on aina muistaa se, miten kansantavat elivät virallisen kristillisen kulttuurin rinnalla 1900-luvulle saakka.

Nyky aikaan Lehikoisen teos ei ulotu. Murros traditionaalisen ja modernin kuolemankulttuurin välillä jää pääosin käsittelemättä; tässä mielessä teoksen otsikko lupaa hieman enemmän kuin antaa. Tietty fokusoimattomuus ja analyttisen otteen puute jää muutenkin vaivaamaan tutkimusmielessä kuolemaa lähestyvää lukijaa. Kyse on tehtävänannon mukaisesti kulttuurihistoriasta, mutta tarkempi elintapojen ja -olojen taustoittaminen olisi voinut tehdä teoksesta merkittävän avauksen suomalaisessa kuoleman historiaa käsittelevässä kirjallisuudessa.

Tarkempia ja ”tieteellisempiä” tietoja kaipaavaa lukijaa palvellaan hyvällä ja kattavalla kirjallisuusluettelolla. Lehikoinen ei ole viitoittanut jokaista asiaa, vaan suorat lainaukset ja ”jos jonkin kappaleen sisältöön on osoitettavissa vain yksi lähde”. Tämä on tieteen popularisoinnissa ymmärrettävä käytäntö. Jokaisen kannattaa kuitenkin tutustua mainittuun kirjallisuusluetteloon: kuolemasta on aikojen saatossa kirjoitettu runsaasti ja moneen erityiskysymykseen on olemassa useampikin teos asiaa valottamaan.

Alueellisiin eroihin Lehikoinen ei esipuheensa mukaisesti juuri puutu, mikä tekee teoksesta hieman anekdoottimaisen. ”Miksi”, ”milloin” ja ”missä”-kysymyksiin tarjotaan vastauksia harvemmin, sen sijaan ”mitä”-kysymyksiin runsaasti. Onko tämä oleellista silloin, kun pyritään antamaan lukijaystävällinen yleiskuva suomalaisen kuoleman historiasta, on toinen kysymys. Vaikkapa oman kotipitäjän historiasta kirjoittavan kannattaa kuitenkin tutustua alan kirjallisuuteen: Lehikoisen tekstissä olevat tiedot on valittu aihepiiriä, ei maantieteellistä kokonaisuutta silmällä pitäen.

Katkerä Manalan kannu on teos, joka useimpien kuolemasta kiinnostuneiden kannattaa hankkia. Kenties perinnetieteiden asiantuntijat saavat siitä vähemmän irti kuin muut, koska tuntevat monet lähteet liiankin hyvin. Kuoleman historian tutkijalle moni asia oli tuttu, ja tietynlainen ”ajattomuus” toki hieman tuskastuttaa, mutta ei häiritsevässä määrin.

Kiitettävää teoksessa on sen hyväntuulinen asenne kuoleman kaltaisesta vakavasta aiheesta kirjoitettaessa. Lehikoinen ei myöskään sorru syyttelemään nykyajan kuolemankulttuuria kylmäksi ja persoonattomaksi, kuten vielä jokin aika sitten rutiininomaisesti oli tapana. *Katkeran Manalan* kannu kertoo maailmasta, jota ei enää ole, ja tavoista, joiden perustelut ovat nykyihmiselle usein tuntemattomat. Kuolema ei ole tässä mielessä ajallisesti universaali, vaan kiehtova aihe, josta on vielä paljon kirjoitettavaa.

Ilona Kemppainen, VTT, on sosiaalhistorian tutkija, joka on lähestynyt suomalaisen kuoleman historiaa sekä sodan että rauhan ajan näkökulmista käsin. Hänen tämänhetkinen tutkimusprojektinsa käsittelee hautajaisten historiaa 1800-luvulta nykypäivään.